

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ЕМПАТІЇ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ

Андрейко Світлана Станіславівна

методист коледжу
Полтавський державний медичний університет
фаховий медико-
фармацевтичний коледж

Біланова Лариса Павлівна

заступник директора коледжу
Полтавський державний медичний університет
фаховий медико-
фармацевтичний коледж

Мартиненко Наталія Володимирівна

к.мед.н., заступник директора коледжу
Полтавський державний медичний університет
фаховий медико-
фармацевтичний коледж

Вступ. ХХІ століття ставить до випускників закладів освіти будь-якої освітньо-професійної програми певні вимоги щодо конкурентоспроможності на ринку праці. Перш за все це здатність до професійного самовдосконалення, уміння швидко реагувати на соціальні запити, володіння високим рівнем комунікабельності, емоційного інтелекту тощо.

Основним завданням підготовки майбутнього медичного працівника є виховання професіонала, діяльність якого направлена на надання якісної медичної допомоги, збереження та покращення здоров'я людини з дотриманням принципів медичної етики та медичної деонтології.

Майбутній медичний працівник має бути готовим до професійної діяльності яка вимагає не тільки фахових знань і умінь, а й дотримання загальнолюдських норм моралі, здатності до співпереживання та співчуття, тобто емпатії.

Усвідомлений відгук на емоції інших людей, що зветься емпатією, закладено у фізіології людини: за нього відповідають унікальні клітини мозку - дзеркальні нейрони. Тому емпатію можливо і потрібно розвивати, особливо у молодого покоління.

Отже, актуальність проблеми, об'єктивні вимоги до емпатійної культури майбутніх медичних працівників, практичний досвід авторів зумовили вибір теми статті «Шляхи розвитку емпатії здобувачів освіти у процесі навчання».

Мета роботи. Метою дослідження є вивчення рівня емоційного відгуку студентів фахового медико-фармацевтичного коледжу, виділення та аналіз компонентів професійної емпатії, як важливої складової діяльності майбутніх медичних працівників та шляхи її розвитку.

Матеріали та методи. При проведенні досліджень нами використано дані літературних джерел та їх аналіз з використанням пошукових, аналітичних й порівняльних методів.

Результати та обговорення. Засновник гуманістичної психології К. Роджерс ввів термін «емпатичне розуміння» як «спосіб співіснування з іншою людиною». Ця якість виконує декілька значущих функцій:

- комунікативну, що дає змогу студентам без проблем спілкуватися та передавати інформацію;
- емотивну – для виразу власних емоцій;
- регулятивну, посередництвом котрої уникають конфліктів, та налагоджується контакт по лінії «студентський колектив – викладачі»;
- соціально-перцептивну, що веде до виникнення міжособистісного порозуміння, коли робляться зрозумілими бажання, мотиви оточуючих.

Вважається що, високий рівень емпатії надає особистості успішності в групі, соціумі, а низький – спричиняє складнощі з комунікацією.

Емпатія лежить в основі встановлення контактів з іншими людьми. У коханні, вихованні дітей та догляді за кимось емпатія – фундаментальна.

Вона має і менш очевидні переваги. Дослідники виявили, що люди, які вміють співпереживати, успішніші в бізнесі, що – емпатія важливий фактор для розробки високоякісних продуктів і методів обслуговування клієнтів.[1, с 12]

З метою визначення рівня емоційного відгуку (емпатії) у здобувачів освіти першого та другого курсів фахового медико-фармацевтичного коледжу, нами було проведено анкетування за методикою А. Меграбяна та Н. Эпштейна. Результати розраховуються за шкалою у 90 балів, де оптимальний «поріг» емпатійності складає 37 – 62 бали.

Таблиця

Результати анкетування

Курс	Дуже високий рівень	Високий рівень	Нормальний рівень	Низький рівень	Дуже низький рівень
1-й	4,3 %	6,7 %	48,7 %	38,6 %	1,7%
2-й	4,4 %	7,2 %	49,3%	37,5%	1,6%

Аналіз результатів показав незначний відсоток дуже високого, високого та дуже низького рівнів, домінування нормального та низького рівнів вираженості емпатійних здібностей у студентів коледжу – майбутніх медичних працівників, що може утруднити надалі налагодження ними комунікацій з хворими та ефективного виконання професійної діяльності.

Зважаючи на те, що ступінь «емпатичного розуміння» у студентської молоді, не є сталим, його варто підтримувати та розвивати.

Дієвими шляхами розвитку емпатійних здібностей у студентської молоді протягом навчання можуть бути: соціально-психологічні тренінги, імітаційно-моделюючі ігрові заняття, використання методу аналізу історій і ситуацій (case study), читання художньої літератури тощо.

Метою перелічених заходів є виклик зацікавленості в людях, розвиток емпатичних переживань, які не проєктуються на власне Я, утворення навичок групової взаємодії. В результаті, здобувачі освіти вдаються як до вербальних (словесних), так і невербальних засобів вираження почуттів: жестів, міміки. Вони вчаться зчитувати їх, трактувати інтонацію та позу співбесідника. Їм легше сформулювати речення, що будуть зрозумілі особам з несхожими розумовими здібностями, нахилами, вподобаннями тощо.

У таких вправах молоді люди без зусиль налаштовуються на емоційний тон друзів, родичів, викладачів або випадкових знайомих. Їм вдається збагнути думки та враження, що не були висловлені ними, а передані через жестову мову, зміни голосу, вираз обличчя.

Завдяки роботі в тренінговій групі студент буде соціалізовуватись, при цьому не пасивно приймати різні впливи (зокрема виховні), а поступово переходити від позиції об'єкта соціального впливу до позиції активного суб'єкта. [2,с.28]

Відмінно зарекомендували себе активне слухання, «віддзеркалення», тобто повторення сказаного співрозмовником. Ці ж прийоми сприяють студентам у спробах краще розумітися на людях.

Ігрова діяльність, не рахуючи онлайн відеоігор, стимулює прагнення розуміти та підтримувати друзів, рідних і не лише їх. Часом в цих іграх студенти ставлять себе на місце іншого, так, вихователі уявляють себе дошкільнятами, соціпрацівники – старими людьми або тими, хто має особливі потреби, майбутні медики вдають, ніби є пацієнтами.

В ході таких ігор-тренінгів розглядаються поведінкові реакції їх учасників за різноманітними сценаріями: прохання про допомогу та її надання, запитання та відповіді, конфлікт та його розв'язання. При цьому когнітивний вплив на студентів є багатограним, бо ними досягаються психологічні, емоційні та фізичні стани окремих людей через аперцепцію - власні хвилювання та досвід.

Чуйність студентів, їх вміння оптимально взаємодіяти з оточуючими народжується і з установки поважати несхожі погляди, принципи. Саме взаємоповага виступає ядром мотивації підвищення емпатії, створюючи цінності індивідууму, впливаючи на життєві цілі, локус контролю (суб'єктивне знаходження причин, що рухають особистими та колективними діями).

Аналіз історій і ситуацій – докладний розбір реальної або вигаданої історії, в якій описано, що сталося у житті конкретної людини, групи людей, родини, школи чи громади. Учні аналізують поведінку персонажів, передбачають, оцінюють наслідки різних варіантів їхньої поведінки. Завдяки цьому методу учні можуть аналізувати історії, які викликають співпереживання до героїв, а також на прикладах проявів емпатії у героїв історій навчаться самостійно виражати такі емоції. [4]

Одним із дієвих шляхів розвитку емпатії безперечно є читання художньої літератури.

Читаючи та аналізуючи твір (передовсім високохудожній, канонічний) сучасний читач просто змушений ставати на позицію персонажів, сприймати світ їхніми очима, немов «влізати в шкуру» людини будь-якої епохи чи країни, тим самим наче «запозичувати», або й «проживати» (нехай і віртуально) її життєвий

досвід. А потім у своєму реальному житті він зможе використати цей «віртуальний» досвід у процесі спілкування з реальними людьми. [3, с.6]

Зрештою емпатія у студентів покликана покращити міжособистісні стосунки, задовольнивши їх потребу у прийнятті та любові. Якщо соціальні «ритуали», на кшталт привітання, вибачення становлять зовнішню формальну частину спілкування, та емпатія сповнює його внутрішнього духовного змісту.

Висновки. Резюмуючи вищесказане слід зазначити, що у добу сучасних інформаційних технологій та відокремленості людей надважливим є показати здобувачам освіти красу та перевагу безпосереднього спілкування, турботливості при такому прямому контактуванні. Місія викладацького складу – створювати приязну атмосферу у гурті студентів, як зразок майбутніх взаємних у колективі. Їх підопічні мають зрозуміти, що не зможуть нормально спрацюватися з колегами, пацієнтами, керівництвом без емпатії, непідробної приязні до них. І це однаково важливо для усіх працівників незалежно від сфери їх діяльності.

Список літератури

1. Філіпс К.У. Майбутнє почуттів. Розвиток емпатії в світі, одержимому технологіями. Київ : «Рідна мова», 2020. с.164

2. Пакуляк Г., Прокопович Є. Соціально-психологічний тренінг розвитку емпатійності як засіб соціалізації студентів гуманітарного фахового спрямування Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Сер. Психологія. Педагогіка. Соціальна робота. 2012.Вип.3. с.72

3.Ковбасенко Ю.І. Зарубіжна література : підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти. Київ : Літера ЛТД, 2018. с. 224

4. <http://lt.multycourse.com.ua/ua/page/22/98>